

DEJINY SLOVENSKEJ BELETRIE PO ROKU 1960 NA STRÁNKACH ČASOPISU VSESVIT

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2(36) 2016

УДК 821.09(437.6) "1960/2015": 05 (477)

Беніковський М. Історія словацької белетристики після 1960 року на сторінках журналу «Всесвіт»; 18 стор.: бібліографічних джерел – 54, мова – словацька.

Анотація. У статті розглядаються та систематизуються близько 50 художніх перекладів із словацької мови на українську, що були опубліковані на сторінках українського журналу іноземної літератури «Всесвіт» у період із 1960 року по 2015 рік. Причина виникнення питання розгляду цих джерел полягає у наявності великої кількості естетично проблемних художніх текстів (понад 60%), які слід в українському перекладі розрізнити від естетично продуктивних художніх текстів. Протягом 55 років систематичної зацікавленості журналу словацькою літературою серед інших вирізняється період із 1971 року по 1974 рік, коли його очолював Д. Павличко, та період із 1983 року по 1988 рік, коли у виданні було опубліковано 11 естетично продуктивних художніх перекладів.

Ключові слова: словацька художня література після 1960 р., український художній переклад, журнал *Vsesvit*, літературна художня критика.

V období rokov 1958 až 2015 vyšlo 684 čísiel časopisu *Vsesvit*. Počas uvedených 57 rokov bolo v časopise uverejnených 49 záznamových jednotiek venujúcich sa slovenskej beletrii. V prevažnej miere išlo o preklady prózy, na druhom mieste sú preklady poézie, recenzie a okrajovo je zastúpená dráma.

Rok 1960 predstavuje vo vývine najprestížnejšieho a najstaršieho ukrajinského časopisu *Vsesvit* (*Всесвіт*), venujúceho sa umeleckému prekladu, výrazný zlom. Po oficiálnom zákaze činnosti časopisu v roku 1934 sa po 23 rokoch obnovuje jeho vydávanie. V roku 1958 získava časopis pre svoj vývin kľúčovú podporu silnej generácie ukrajinských prekladateľov: Mykolu Lukaša, Jurija Smolyča a Pavla Zahrebelného. Nemalým vkladom pôsobila na časopis *Vsesvit* v tomto období aj podpora oficiálnych predstaviteľov ukrajinských spisovateľov pod vedením Maxima Rylského.

V slovenskej literatúre po roku 1960 začínajú aktívne pôsobiť nové umelecké tendencie výrazne ovplyvňujúce jej plastický vývin. Ide predovšetkým o generáciu mladých spisovateľov, ktorí dostávajú publikačný priestor v časopise *Mladá tvorba*. Z najvýraznejších osobností vynikli najmä prozaici: P. Vilikovský, R. Sloboda, J. Johanides a básnici J. Stacho, E. Feldek či J. Ondruš. Po roku 1960 vznikajú ďalej v slovenskej literatúre dve básnické zoskupenia výrazne formujúce slovenskú literatúru najmä v 80. a 90. rokoch 20. storočia: Konkretisti (senzualisti, trnavská skupina) a Osamelí bežci.

V rovnakom období vplýva na tvárnosť slovenskej literatúry nemalou mierou aj fakt uvoľňovania politického napätia v podobe Dubčekovej politiky „socializmu s ľudskou tvárou“¹.

Viacero literárnych vedcov uvádza vo vývine slovenskej literatúry rok 1960 za prelomový. Ondrej Sliacky považuje, pars pro toto, rok 1960 za prelomový pre vývin detskej literatúry [41, s. 15n]. René Bilík uvažuje o viacerých príčinách vzniku uvedeného zlomového obdobia na základe interpretácie dobovej literárnej kritiky, kde: „explicitnú umeleckú intuíciu nadväzovania na kontinuitu dobovej literatúry s domácou literárnou tradíciou i s modernou svetovou tvorbou (...) potvrdzujú aj retrospektívne uvažovanie o slovenskej literatúre (...) a mladej literárnej kritike v rokoch 1960 -1961“ [3, s. 58]. Viliam Marčok zdôrazňuje zasa narastajúcu mieru vymáhania sa slovenského umenia z područia schematizmu prostredníctvom posilňovania individualizácie: „Po roku 1960 v prozaickej tvorbe, podobne ako v poézii a dráme, začali popri dominujúcom oficiálnom programe ‘vylepšovania socialistického realizmu’ čoraz väčšmi silnieť tendencie hľadania výpovede autentickjších a (...) alternatívnych individuálnych programov“ [22, s. 182].

I. Kritiky

V časopise sa objavilo viacero recenzií reagujúcich na knižné vydania prekladov slovenskej beletrie do ukrajiničiny. V roku 1961 uverejnil časopis prvú recenziu prekladu slovenskej beletrie po názvom *Prvá lastovička* [54]. Autor článku, S. Volynskij, sa zameriava na vyzdvihnutie bezproblémového a prvoplánového hrdinstva 12-ročného chlapca Janka počas mučenia nemeckými vojakmi v čase druhej svetovej vojny. Uvedená poviedka pochádza zo zbierky Andreja Plávku *Hrdina Janko* (*Янко гепої*) publikovanej o jeden rok skôr [33]. Recenzent

¹ Alexander Dubček (1921 – 1989) bol vedúcou politickou osobnosťou v Československej socialistickej republike, kde v rokoch 1968 – 1969 zastával funkciu prvého tajomníka

Ústredného výboru Komunistickej strany Československa. Jeho reformná politika „socializmu s ľudskou tvárou“ znamenala otvorenie hraníc so západným blokom a zrušenie cenzúry.

Volynskij však venuje minimálnu pozornosť estetickým kvalitám textu, a preto recenzii dominuje informatívnosť [54]. Paradoxom tiež je, že za umelecky plastickú tvorbu možno považovať skôr básnickú tvorbu Andreja Plávku, nie jeho prózu poznačenú estetikou socialistického realizmu.

O rok neskôr publikoval časopis *Vsesvit* recenziu ukrajinského prekladu románu Rudolfa Jašíka *Námestie svätej Alžbety* (*Площа святої Альжбети*) [15]. Dôkazom nevyrovnanosti literárnej kritiky v tomto období je fakt, že autorom recenzie je samotný prekladateľ románu Jurij Avdejev [1]. Recenzia je preto skôr reklamou na skoršie vydanie románu, pretože na viacerých miestach charakterizuje najmä sujet románu: „Čitateľ stráca dych, čaká na vývin tragickej, ale nesmrteľnej lásky Igora a Evy. Oni (Igor a Eva, pozn. M.B.) veria v lásku, víťazstvo pravdy, svetla a rozumu, v tomto je majstrovstvo mladého slovenského spisovateľa“ [1, s. 160].

V tom istom roku začínajú v časopise *Vsesvit* nepravidelne vychádzať recenzentské príspevky Hryhorija Kočura pod názvom *Vydané v Prešove* (*Видано в Пр'яшеві*). Pars pro toto uvediem prvú z recenzií upozorňujúcu na nedostatky v prvom preklade P. O. Hviezdoslava do ukrajinčiny od Andrija Patrusa-Karpatského. Kočur hodnotí negatívne predovšetkým prekladateľovo vynechávanie slov, tvorbu ťažko vysloviteľných spoluhláskových skupín a na kvalite ukrajinského prekladu nepridáva ani množstvo nespisovných slov, prevažne prevzatých zo zakarpatského dialektu. Päťstopový jamb je v preklade nahrádzaný nesprávne šesťstopovým (napríklad 10. riadok prvého sonetu a 4. riadok druhého sonetu), či dokonca štvorstopovým [17, s. 74].

Osobnosť H. Kočura zasiahla do dejín ukrajinskej literatúry súbežne aj v rovine umeleckého prekladu. V roku 1963 uverejňuje časopis *Vsesvit* na pokračovanie Kočurov časopisecký preklad tretej – umelecky najmenej presvedčivej – časti románovej trilógie Vladimíra Mináča *Zvony zvonja na deň* [27] vychádzajúcu len s päťročným oneskorením oproti slovenskému originálu [26]. O rok neskôr vychádza spomínaný Mináčov román v knižnej podobe, čo potvrdzuje úzke napojenie časopisu na vydavateľstvo *Dnipro* (*Дніпро*) [28]. Hennadij Konovalov sa vo svojej neobsiahlej kritike pripojenej k časopiseckému vydaniu Mináčovho románu pokúša čitateľovi priblížiť dej predchádzajúcich dvoch častí románovej trilógie *Generácia* [29]. Konovalov vyvracia argumenty slovenského literárneho vedca Pavla Števčeka o izolovanosti hlavnej postavy románu Janka Krapa presunutím hrdinu od centra revolučného diania do vzdialených Priehýb [45] poukázaním na využívanie vnútorného monológu, ktorý Krapa údajne dostatočne plasticky modeluje [19, s. 152]. Napriek tomu, že problematnosť nielen tretej, ale aj ostaných častí románovej trilógie *Generácia*, je zjavná aj dnešnej literárnej kritike,

Konovalovova recenzia má známky analyticko-kritického pohľadu na slovesné dielo, čo potvrdzuje istú samostatnosť redakčnej rady časopisu *Vsesvit* v danom období.

Obdobnú intenciu deskriptívnosti má aj, už z predchádzajúcich recenzií známa, forma recenzie v podobe prekladateľovho doslovu. H. Kočur v roku 1965 uhladí náznakov kritiky v tvrdeniach H. Konovalova [19] a nezabudne pritom vyzdvihnúť „majstrovstvo autora“ spočívajúce nielen v „originálnom prežívaní a čítaní hrdinov, ale aj v ich ideovom vývine postáv“ [18]. Tým sa diskusia ohľadom Mináčovho románu v časopise dogmaticky uzatvára, no svojim vkladom ponúka stále aktuálne zdroje inšpirácie literárnej kritiky.

Výnimočné miesto v kritickom pohľade časopisu na slovenskú literatúru predstavuje štúdia Romana Lubkivského z roku 1974 venujúca sa vzťahu slovenskej a ukrajinskej literatúry v poézii P. O. Hviezdoslava [21]. Autor článku využíva Hviezdoslavov preklad od Sávu Holovanivského (básne *Nehaňte ľud môj*, *Letorosty*) a Andrija Malyška (báseň *Sloboda*), ktoré sú nesporne kvalitnejšie ako prvotina už skôr spomenutého prekladu Hviezdoslavovej poézie od A. Patrusa-Karpatského [17].

II. Esteticky problematické texty

Preklady schematických diel slovenskej literatúry do ukrajinčiny predstavujú v časopise *Vsesvit* obsiahlu skupinu. Ide predovšetkým o texty poplatné socialistickému realizmu s viacerými schematickými prívlastkami slovesného umenia: čierno-biele videnie sveta, prevaha pozitívnych postáv, optimistické ladenie umeleckých prostriedkov, priznačnosť témy (združstevňovanie, idolatria historicizmu, zobrazovanie vojny a víťazstva).

Prvú slovenskú báseň v časopise *Vsesvit* preložila Oleksa Juščenko. Ide o krátku schematickú poému *Decembrový večer* (*Грудневий вечір*) s drobným návratom ku lyrizmu od režimu poslušného spisovateľa Ctibora Štítnického [47].

V rovnakom roku vychádzajú štyri schematické básne Vojtecha Mihálíka s názvom *Október* (*Жовтень*), *Kto nás prekoná v boji* (*Хто переможе в змаганні*), *Kríza na Ruhre* (*Криза в Рурі*), *Ráno mladého štátu* (*Ранок молодій державі*) [23]. Preklad Jurija Petrova nedokáže zmeniť prvoplánovú intenciu básní.

Mozaiku povinných oslavných textov dopĺňa v roku 1960 báseň V. Mihálíka, názov ktorej hovorí sám za seba – *Revolúcia* [24]. Báseň preložil Ivan Hončarenko. V tom istom roku vyšla obdobná Mihálíkova báseň *Pieseň pre vlasť*, majúca znaky esteticky plochých básní – oslava myšlienok komunistickej revolúcie, viera vo víťazstvo pracujúcich v triednom boji a intencionálne zaťaženie lyrického subjektu ideálom proletára [25].

Vyššie spomenuté básne charakterizuje ilustratívnosť, čo podporuje aj úzky výber tém – oslava komunizmu a revolúcie. Preklady slovenských

spisovateľov uverejnených v časopise *Vsesvit* v rokoch 1960 – 1963 sú doplnením rozsiahlejších tematických okruhov vytvorených prekladmi z iných zahraničných literatúr; nemeckej, anglickej, maďarskej, poľskej; a neponúkajú veľký interpretačný a kritický priestor.

Uverejnenie redakčne upravených ukážok románu Vladimíra Mináča pod názvom *Zvony zvonja na deň* v roku 1963 v rozsahu takmer 200 strán predstavuje kvantitatívne najrozsiahlejší preklad slovenského textu v časopise *Vsesvit* vôbec [27]. Napriek tomu, že Mináč v texte románu uplatňuje viaceré autobiografické skúsenosti z pohnutých vojnových a povojnových rokov, problém ich umeleckého zobrazenia naráža na svoje limity. Ukazuje sa, že tematizácia skutočnosti v umeleckej literatúre sa musí riadiť rovnako zákonmi estetiky slovesného umenia, nielen faktami vychádzajúcimi zo zobrazovaného mimoliterárneho objektu.

Po viacročnej publikačnej prestávke spôsobenej pre vedenie východného bloku nepohodlnými politickými zmenami v Česko-slovensku v šesťdesiatych rokoch sa v roku 1977 objavuje znova preklad textu plne v intenciiach schematizmu, nateraz od Jána Beňa, ktorý vo vývine slovenskej literatúry predstavuje epigónsku líniu tvorby. Preklad Beňovej poviedky *Žatva* od Ivana Svarnykaja dáva zaznieť viacerým schematickým postupom socialistického realizmu. Najväčšou tragédiou hlavnej postavy je smútok nad neskorou žatvou, ktorá zmokla. Jednvrstvosť poviedky dokazuje samotné riešenie ústredného problému: „Kombajn môže ísť ďalej, nič mu nebráni v žatve“ [2, s. 143]. Svarnykov preklad tak vracia vývin slovenskej prózy o tridsať rokov späť.

V roku 1980 časopis uverejňuje, podľa nazerania redakcie, reprezentatívny výber zo slovenskej súčasnej novelistickej tvorby pod názvom *Slovenská novela* (*Словацька новела*). Napriek tmou, že pod preklad sa podpísal aj taký nesporne talentovaný prekladateľ ako bol Dmytro Andručiv², výber umeleckých textov je ovplyvnený intenciou selekciou cenzúry.

Antológia z roku 1980 pomyslene nadväzuje na rovnomennú antológiu z roku 1972, ktorá však bola aj vďaka redakčnej práci Dmytra Pavlyčka o poznanie kvalitnejšia.

V antológii *Slovenská novela* (1980) vyšli preklady z noviel Jána Štiavnického (*Most*), Ruda Mórica (*Smrť tridsaťsedmičky*), Viery Švenkovej (*Lomikameň*), Petra Andruška (*Vysoko nad mestom*), Jozefa Puškáša (*Súvsťaznosti*) a Jána Bodeneka (*Prípad Petra Návala staršieho*) [37]. Výber hlavných hrdinov uvedených noviel je jednvrstvový a plochý,

pričom silný minoritný protagonistu stojí vždy proti majorite, ktorú si však svojím príkladom nakloní. Hlavnými protagonistami sú, napríklad, šofér nákladného auta, a teda predstaviteľ pracujúcej triedy; idealizovaný vojenský oddiel číslo 37.; maskulinne sa správajúca žena vyrovnávajúca sa s mužským kolektívom; spoločnosťou nepochopení mladíci Imrich a Valér.

Typológia priestoru prináša namiesto plastickej konštrukcie schému. Snaha po premene banálneho priestoru na vysoký vytvára skôr neželaný komický efekt: „Kotolňa – to je život budovy v zime“ [37, s. 12].

Zo šiestich preložených autorov uvedených v nazeranej antológii dosiahol výraznejší umelecký úspech v novelistike len Ján Bodenek. Z hľadiska vývinu slovenskej literatúry však treba povedať, že sociálna novela *Ivkova biela mať* [4] určená pre deti a mládež vyšla ešte v roku 1938 a jej autor nezaznamenal po jej vyjdení v rovine novelistiky ďalší výraznejší úspech.

Po roku 1980 sa v časopise *Vsesvit* nakumulujú viaceré spory produktívne texty. Mnohí slovenskí spisovatelia z antológie *Slovenská novela* z roku 1980 sa objavia v časopise *Vsesvit* aj po druhýkrát, no bez výraznejšieho umeleckého presahu.

Poviedka Ruda Mórica pod názvom *Jej víťazný úder* je prvou z próz, kedy sa ukrajinskému čitateľovi predstavuje už známy súčasný slovenský autor. Hlavná postava poviedky Lýdia Vranková musí zložiť skúšku na vysokej škole a zároveň nezradiť športové družstvo. V didaktickom rozprávaní v preklade Mykolu Strutynského narátor okrem hlavnej postavy idealizuje aj postavy vysokoškolského učiteľa a športového trénera [31]. Druhým autorom publikujúcim vo *Vsesvit-e* po druhýkrát je Viera Švenková, ktorej Oľha Lenyk preloží novelu *Štvorlístok pre šťastie* [48]. Tretím autorom známym ukrajinskému čitateľovi z antológie *Slovenská novela* z roku 1980 je Ján Štiavnický. Poviedku s pokusom o autobiografické nazeranie na vojnové udalosti pod názvom *Uvidieť vojnu* preložil J. Štiavnickému Dmytro Andručiv [46].

Schematická literatúra využívala pre svoje účely oslavy rôznych jubileí tak, aby ukázala dejinný vývoj ducha, ktorý smeruje k absolútnemu naplneniu v rovine ideálu komunizmu. Takouto príležitosťou bolo nesporne 40. výročie Slovenského národného povstania (SNP), téma ktorého bola v 50. a 60. rokoch 20. storočia v slovenskej literatúre obnovovaná mnohými literárnymi súťažami a cenami. Redakčná rada časopisu sa rozhodla uverejniť z množstva prozaických textov s tematikou SNP preklad románu Kláry Jarunkovej *Čierny slnovrat*, ktorý po menšom redakčnom krátení vyšiel celý, rozdelený v dvoch po sebe idúcich číslach [14]. Veľké množstvo priestorových reálií Jarunkovej románu súvisí s osobnosťou prekladateľa Ivana Doroščenka, ktorý bol priamy účastník bojov v období SNP pri

² Dmytro Andručiv preložil do ukrajínčiny napríklad rozsiahly historický román Margity Figuli *Babylon* z roku 1946 (Маргіта, Ф. Вавілон / Фігулі Маргіта. – Київ: Дніпро, 1985. – 688 с.).

Banskej Bystrici, kde sa odohráva aj dej románu. Viaceré reálie sú však v preklade uvedené nesprávne. Ako príklad možno uviesť nesprávne transkribované názvy obcí pri Banskej Bystrici: Элшака (Jelšava), Римська субота (Rimavská Sobota) [14, s. 141].

Predvojom k literárnej oslave 40. výročia SNP je vydanie prekladu Dymtra Andruchiva od slovenského najschematickejšieho prozaika Miloša Krna. Andruchiv preložil 112-strán dlhú časť z historického románu z obdobia druhej svetovej vojny pod názvom *Cnostný Metod (Доброчесний Мефодій)*. Plochosť románu dokazuje hlavná postava Metod Šubík konfrontovaný s ideálmi komunizmu, ktorým v podstate bez boja podlieha [20].

Skupinu esteticky neproduktívnych textov uzatvárajú dva prekladateľské počiny Iriny Puškar. V novej ekonomicko-politickej situácii sa prekladateľka rozhodla ísť cestou ponúkajúca diel takmer neznámych slovenských spisovateľov, na ktorých sa nevzťahuje autorský zákon³ a neboli ešte do ukrajinčiny preložené. Či už sú to poviedky Jolany Cirbusovej [6] alebo Eleny Ivňakovej [10] ide vždy o texty zo 40. rokov 20. storočia, ktoré svojím úzkym estetickým zameraním neponúkajú väčšiu umeleckú perspektívu. Tak J. Cirbusová ako aj E. Ivňaková nepresiahli svojou tvorbou regionálny kontext slovenskej medzivojnovnej prózy.

III. Umelecky plastické texty

V roku 1962 uverejňuje časopis reprezentatívnu antológiu slovenskej poézie pod názvom *Slovenský veniec (Вінок Словаччини)*. Uvedená antológia je rozdelená do dvoch čísiel časopisu. V prvej časti sú texty zo staršej slovenskej literatúry a z poézie obdobia klasicizmu a romantizmu [39]. Druhá, menej kvalitná časť, predstavuje umelecky obmedzené produktívnu tvorbu v tom čase súčasných slovenských básnikov [40].

Prvá časť antológie začína výberom slovenských ľudových piesní: *Ako pásol Janko tri voly, V háji zelenom, Kúpala sa Anča, Keď si ja zaspievam, A tá naša tura, Žalo dievča trávu*. Piesne preložili Pavlo Tyčyna a Jakiv Prilypko.

Poéziu Jána Kollára, najvýraznejšej osobnosti slovenského literárneho klasicizmu, sa podujal preložiť známy prekladateľ a podporovateľ slovenskej poézie Hryhorij Kočur. Výber si Kočur zvolil náročný, pretože *Predspev k skladbe Slávy dcéry* je napísaný v archaickej slovakizovanej češtine

zložitejším striedaním hexametra s pentametrom. V slovenskej poézii patrí skladba *Slávy dcéra* ku skutočným unikátom, pretože svojím jazykom náleží do dvoch literatúr – do slovenskej a do českej. Preklad Kollárovej básne *Volanie jari* od Borisa Tena nie je tak formálne náročný, no spĺňa náročnejšie kritériá umeleckého prekladu [39].

Ludovít Štúr sa presadil predovšetkým ako jazykovedec, politik a literárny kritik, avšak minimálne jedna báseň, *Rozžehnaní*, zohrala vo vývine slovenskej ľúbostnej lyriky svoju úlohu. Mykola Nahnybida okrem uvedenej básne od Štúra preložil aj menej známu báseň *Na vrchol* [39].

Nesporne najväčším prínosom prvej časti uvedenej antológie je uverejnenie prekladov romantického básnika Janka Kráľa. Kráľova báseň *Svadba* v preklade Maksyma Ryl'ského patrí k najlepšiemu z uvedenej antológie. Za Ryl'ského prekladom nijako nezaostáva báseň *Zverbovaný*, ktorú preložil Andrij Malýčko [39].

V prvej časti antológie sa nachádza tiež preklad prvého ľúbostného lyrika slovenskej poézie Andreja Sládkoviča. Z dôležitých básnikov boli preložené rovnako vďaka Maksymovi Ryl'skému Samo Chalupka (*Branko, Plač, Kozák*). Na stránky časopisu sa dostávajú aj básne *Ku mladi* a *Vojenské piesne* od Jána Bottu. Prekladateľovi Leonidovi Pervomajskému vyhovoval najmä baladická atmosféra veršov J. Bottu, ktorú dokázal pretaviť do prekladu priam majstrovsky [39].

Výber slovenských súčasných autorov, spolu s krátkymi medailónmi zabezpečoval v druhej časti antológie Leonid Pervomajskij, ktorý bol hlavným redaktorom antológie *Slovenský veniec*. Druhá, obsiahlejšia, časť prináša väčší nepomer v rozdelení kvality estetických síl. Dôvodom je menší odstup literárnej kritiky, spoločenská objednávka a cenzúra. Medzi esteticky problematické texty treba zaradiť preklady z poézie Jána Poničana, Fraňa Kráľa, Márie Rázusovej-Martákovovej, Jána Kostru, Pavla Horova, Vojtecha Mihálika, Milana Lajčiaka, Ctibora Štítnického a Milana Ferku [40].

Medzi texty zachytávajúce umelecký vývin slovenskej literatúry po kvalitatívnej osi patria výbery z poézie Milana Rúfusa, Viliama Turčányho, Štefana Žáryho a Vladimíra Reisela [40]. Z prekladateľov uvedených autorov vyniká minucióznou vernosťou originálu Dmytro Pavlyčko (básne Vladimíra Reisa *Manželka, Cesta do svetla*) a Hryhorij Kočur (báseň Milana Rúfusa *Básnik*) [40].

V roku 1970 sa pre slovenskú literatúru začína neľahké obdobie známe ako normalizácia. Autori mali na výber: (1) spolupracovať s režimom (2) vykonávať autocenzúru (3) stať sa disidentom (4) emigrovať. Väčšina tvorby autorov spolupracujúcich s režimom tvorí v tomto období esteticky problematické texty. Literatúra autorov píšucich formou autocenzúry zase naopak reprezentuje skupinu umelecky plastických textov. Dve posledné skupiny nie sú v časopise *Vsesvit* zastúpené.

³Takzvaný autorský zákon: Zákon č. 185/2015 Z. z. v § 32 stanovuje lehotu platnosti autorských práv na 70 rokov: „Majetkové práva trvajú od okamihu vytvorenia diela počas autorovho života a 70 rokov po jeho smrti. Pri spoluautorskom diele majetkové práva trvajú počas života posledného zo spoluautorov a 70 rokov po jeho smrti. Ak je audiovizuálne dielo vytvorené ako spoluautorské dielo, majetkové práva trvajú počas života poslednej osoby spomedzi režiséra, autora scenára, autora dialógov a autora hudby, ktorá bola vytvorená osobitne pre toto dielo a 70 rokov po jej smrti.“

Zameranie sa na vonkajšie okolnosti vzniku textu podnietili Oleksu Novycku k prekladu poémy L. Novomeského *Villa Tereza*. Úvodné slovo prekladateľky vysvetľuje na ôsmich stranách zrod Nomoveského básnickej skladby – veľvyslanec ZSSR v Československu hostí svojich priateľov-umelcov v predvečer osláv VOSR dňa 6. novembra v dvadsiatych rokoch 20. storočia v prestížnej budove pražskej Vily Terezy [32, s. 4 – 12]. Redakčná rada na čele s Dmytrom Pavlyčkom potrebovala na uverejnenie štyroch strán poézie L. Novomeského úvodnú publicistickú vložku, aby sa tak vyhla cenzorským zásahom [32, s. 101 – 105]. Napriek stručnosti výberu a redakčnému kráteniu Nomoveského textu je pozoruhodné, že práve takouto literatúrou sa začína zlatá vlna prekladov zo slovenskej literatúry v časopise *Vsesvit*.

V roku 1971 sa časopis vracia od súčasnej k slovenskej medzivojnovnej próze uverejnením prekladu poviedky od Margity Figuli pod názvom *Búrka v nás* [8]. Napriek tomu, že text vykazuje známky didaktickej lektúry [8, s. 32], je symbolika búrky a dospievania mladej Lucie plastický do tej miery, kým dokáže rozprávač udržať naráciu v rovine lyrizácie témy.

Výber piatich spisovateľov v prvej antológii slovenskej súčasnej novely pod názvom *Slovenská novela (Словацька новела)* z roku 1972 ponúka okrem starších autorov (V. Mináč, R. Jašík) mladú generáciu slovenských spisovateľov zoskupených okolo časopisu *Mladá tvorba* (1956 -1969) [36]. Viaceré postupy rozsiahlej epiky druhej polovice 70. rokov 20. storočia vyskúšali Vincent Šikula a Peter Jaroš už v novelistickej tvorbe uverejnenej aj v časopise *Vsesvit*.

Šikulova novela *Mandula* v preklade Dmytra Andruchiva a Jarošova novela *Ruže, kde sa pozrieš* v preklade Oľhy Lenik sú pomysleným mostom k románovej tvorbe uvedených autorov, ktorá zatiaľ čaká na preklad do ukrajinčiny [42]. Oľha Lenik mala k prekladu Jarošovho najdôležitejšieho románu s prvkami magického realizmu *Tisícročná včela* [11] snáď najbližšie, pretože jej systematický záujem o tvorbu P. Jaroša potvrdzuje aj uverejnenie prekladu druhého prozaického textu o rok neskôr, poviedky *Sutinky* [12]. Rovnaká prekladateľka sa zaslúžila aj o druhý preklad V. Šikulu, keď v roku 1984 uverejnil časopis *Vsesvit* jej preklad Šikulovej novely *Liesky* [43], spadajúcej u Šikulu do obdobia po napísaní rozsiahlej románovej trilógie s novátorským prístupom k rozprávačovi pod názvom *Majstri* [42].

V sedemdesiatych rokoch 20. storočia sa časopis *Vsesvit* venoval nielen prekladu slovenskej prózy, ale aj poézie a drámy. Jedinou dramatickou hrou uverejnenou v časopise *Vsesvit* je preklad existencialistickej tragédie Ivana Bukovčana *Kým kohút nezaspieva* [5]. Vďaka pôsobeniu Dmytra Pavlyčka (1971 – 1978) vo funkcii šéfredaktora časopisu bol vynájdený spôsob, akým sa dala obísť oficiálna cenzúra. Podľa Pavla Ščyrycu ide

predovšetkým o výborné organizačné schopnosti vtedajšieho šéfredaktora [44]. Vďaka tomu sa v danom období mohli preložiť aj spisovatelia nespĺňajúci všetky požiadavky angažovanej tvorby. V roku 1973 vychádza výber z poézie Andreja Plávku, ktorého zostavovateľom a prekladateľom v jednej osobe bol Roman Lubkivskij [34]. O rok neskôr vychádza pod redakčným vedením Petra Marusnyka reprezentatívny výber z tvorby Miroslava Válka, ktorý spĺňa aj dnešné nároky umeleckej estetiky [52]. Napokon sa v roku 1974 vďaka Sávovi Holovanivskému podarilo uverejniť nové preklady z poézie P. O. Hviezdoslava. V sprievode textu Roman Lubkivskij upozorňuje na vzťah medzi ukrajinskou a slovenskou literatúrou na prelome 19. a 20. storočia [9]. Z tvorby P.O. Hviezdoslava sú uverejnené dve básne: *Nehaňte ľud môj* a ukážka z cyklu *Letorosty*, ktoré preložili S. Holovanivskij a Andrij Malyško.

Osemdesiate roky sa v oblasti prekladu slovenskej literatúry spájajú opäť s menom Romana Lubkivského. Je badať snahu po udržaní umeleckej kvality prekladov publikovaných v sedemdesiatych rokoch pod redakčným vedením D. Pavlyčka. Vývinová vlna slovenskej literatúry tomto období najmä prostredníctvom prekladov poézie.

Najvýznamnejším počinom na poli prekladu súčasnej slovenskej poézie sa stáva vydanie antológie pod názvom *Молода поезія Словаччини (Mladá slovenská poézia)* [30]. V antológii boli publikovaní mladí básnici neznámi ukrajinskému publiku. Išlo o výber z poézie Mikuláša Kováča, Jána Šimonoviča, Štefana Stražaya, Jána Zambora v preklade R. Lubkivského.

V tom istom roku 1983 vychádza v časopise výber z poézie reprezentanta trnavskej skupiny a tiež režimom skúšaného básnika s blízkym vzťahom k ukrajinskej literatúre Ľubomíra Feldeka. Pod preklady 13 básní, ako napríklad: *Nedel'ná pesnička, Ako sa píše báseň, Zaklínanie, Dedinské ráno, Maliar mráz, Zima-zima-teplo, Oravské modlitby, Dvaja pri stole, Vladimír Kompánek spaľuje svoje figúrky*, či *Ranný dúšok ovzdušia* sa opäť podpísal R. Lubkivský.

Ku generácii trnavskej skupiny patrí aj spisovateľka Lýdia Vadkerti-Gavroníková, ktorej poézia zohrala kľúčovú úlohu pri modelovaní viacerých slovenských poetiek (Mila Haugová, Anna Ondrejková, Zlata Solivajsová). Viktor Teren sa pri preklade Vadkerti-Gavroníkovej orientoval najmä na básnickú zbierku *Stavanie domu*, ktorá tvorí aj základ pre výber z poézie vydaný v tom istom roku [52]. Uvedená zbierka v čase svojho vzniku zachytáva poetku v už doznievajúcej fáze senzualistickej poetiky a pôsobí napriek nesporným kvalitám textu regresívne [51].

Pre rok 1987 je typický návrt k poetike 60. rokov. Potvrdzuje to aj publikácia prekladu krátkej novely Jána Johanidesa s názvom *Slony v Mauthausene*. Halyna Syvačenko ako prekladateľka nezabúda upozorniť na slovensko-ukrajinský kontext

vzniku diela uvedeného samotným autorom v predslove k slovenskému vydaniu: „venované rodine J. K. Amschela, príbuzným matky zastrelených počas krvavého babieho leta 1941 v Kyjeve...“ [16].

Obdobie slovenskej literatúry vznikajúcej v totalitnom režime uzatvára antológia vedecko-fantastických poviedok v preklade Dmytra Andruchiva. Ide vôbec o prvý preklad z populárnej slovenskej literatúry v časopise. Andruchiv preložil poviedku Juraj Kuzla pod názvom *Pyšné biele labute* a Ján Lenča s názvom *Knižnica* [38].

Po zrušení cenzúry sa v novej spoločenskej situácii slovenská literatúra presadzuje ťažko. Napriek tomu sa v roku 1998 podarí Dmytrovi Pavlyčkovi

v úlohe prekladateľa uverejniť poézie Milana Rúfusa. Ide o výber mapujúci Rúfusovu básnickú tvorbu za posledných 40 rokov. Pavlyčko uverejňuje najznámejšie básne slovenského básnika: *Chlapec*, *Chlapec maľuje dúhu*, *Až dozrieme*, *Murári*, *Hľadanie rodiča*, *Mlčky*, *Modlitba z modlitbičiek*, *Básnik sa modlí za deti* a iné [35].

Po jedenástich rokoch uverejňuje prekladateľ Ivan Jackanin výber z poviedkovej tvorby súčasného slovenského spisovateľa Marek Vadasa debutujúceho po roku 1989 [49]. Obsahom výberu z Vadasovej tvorby je deväť krátkych poviedok pochádzajúcich z antológie, ktorú vydal I. Jackanin v roku 2008 [50].

Література

1. Avdejev, J. Jašík Rudolf: Námestiesvätej Alžbety / Jurij Avdejev // *Vsesvit* – 1962. – № 2. – s. 160/
2. Beňo, J. Žatva / Ján Beňo // *Vsesvit* – 1977. – № 11. – s. 139 – 144.
3. Bílik, R. Duch na reťazi. Bratislava / René Bílik. – Bratislava : Kalligram, 2008. – 192 s.
4. Bodenek, J. Ivkova biela mať / Ján Bodenek – Martin: Matica slovenská, 1938. – 144 s.
5. Bukovčan, I. Kým kohút nezaspieva / Ivan Bukovačan // *Vsesvit* – 1976. – № 6.
6. Cirbusová, J. Žobrák / Jolana Cirbusová // *Vsesvit* – 2010. – № 3 – 4. – s. 180 – 188.
7. Doroščenko, I. Klára Jarunková: Čierny snovrat / Ivan Doroščenko // *Vsesvit* – 1962. – № 12. – s. 140 – 141.
8. Figuli, M. Búrka v nás / Margita Figuli // *Vsesvit* – 1971. – № 12. – s. 30 – 37.
9. Hviezdoslav, P. O. Výber z tvorby / Pavol Orságh Hviezdoslav // *Vsesvit* – 1974. – № 7.
10. Ivanková, E. Citróny, Menuet / Elena Ivanková // *Vsesvit* – 2011. – № 1 – 2.
11. Jaroš, P. Tisícročná včela. / Peter Jaroš. – Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1979. – 503 s.
12. Jaroš, P. Sutinky. Peter Jaroš // *Vsesvit* – 1973. – № 7. – s. 57 – 63.
13. Jarunková, K. Čierny snovrat. Klára Jarunková // *Vsesvit* – 1984. – № 11. – s. 3 – 67.
14. Jarunková, K. Čierny snovrat / Klára Jarunková // *Vsesvit* – 1984. – № 11., 12. – s. 3 – 67 (11.), s. 94 – 139 (12.).
15. Jašík, R. Námestie svätej Alžbety/ Rudolf Jašík. – Kyjev : Raďanskyj pysmennyk, 1961. – 320 s.
16. Johanides, J. Slony v Mauthausene / Ján Johanides // *Vsesvit* – 1987. – № 11. – s. 34 – 68.
17. Kočur, H. Vydané v Prešove / Hryhorij Kočur // *Vsesvit* – 1962. – № 7. – s. 72 – 74.
18. Kočur, H. Mináč, Vladimír: Дзвони звістують день / Hryhorij Kočur // *Vsesvit* – 1965. – № 4.
19. Konovalov, H. Majstrovstvo hlbkej všeobecnosti // *Vsesvit* – 1963. – № 1. – s. 150 – 152.
20. Krno, M. Cnostný Metod / Miloš Krno // *Vsesvit* – 1983. – № 12. – s. 18 – 130.
21. Ľubkivskij, R.: Hviezdoslavova zora / Roman Ľubkivskij // *Vsesvit* – 1974. – № 7.
22. Marčok, V. a kol. Dejiny slovenskej literatúry III / Viliam Marčok. – Bratislava : LIC, 2006. – 497 s.
23. Mihálik, V. Október, Kto nás premôže v boji, Kríza na Ruhre, Ráno mladého štátu / Vojtech Mihálik // *Vsesvit* – 1959. – № 17. – s. 2, 4, 10, 13.
24. Mihálik, V. Revolúcia / Vojtech Mihálik // *Vsesvit* – 1960. – № 10. – s. 32 – 34.
25. Mihálik, V. Pieseň pre vlasť / Vojtech Mihálik // *Vsesvit* – 1960. – № 1.
26. Mináč, V. Zvony zvonja na deň / Vladimír Mináč. – Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1958. – 325 s.
27. Mináč, V. Zvony zvonja na deň / Vladimír Mináč // *Vsesvit* – 1963. – № 6., 7., 8. – s. 63 – 129.
28. Mináč, V. Zvony zvonja na deň (Дзвони звістують день) / Vladimír Mináč Vladimír Mináč. – Kyjev : Dnipro, 1964. – 349 s.
29. Mináč, V. Generácia. / Vladimír Mináč. – Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1969. – 999 s.
30. Mladá slovenská poézia (Молода поезія Словаччини) // *Vsesvit* – 1983. – № 1.
31. Móric, R. Jej víťazný úder / Rudo Móric // *Vsesvit* – 1980. – № 6. – s. 66 – 74.
32. Novomeský, L. Villa Tereza / Ladislav Novomeský // *Vsesvit* – 1971. – № 11. – s. 4 – 12 a 101– 105.
33. Plávka, A. Janko hrdina / Andrej Plávka. – Kyjev : Raďanskyj pysmennyk, 1960. – 143 s.
34. Plávka, A. Výber z tvorby / Andrej Plávka // *Vsesvit* – 1973. – № 1. – s. 30 – 37.
35. Rúfus, M. Poézia / Milan Rúfus // *Vsesvit* – 1998. – № 9. – s. 131 – 137.
36. Slovenská novela (Словацька новела) // *Vsesvit* – 1972. – № 2. – s. 3 – 55.
37. Slovenská novela (Словацька новела) // *Vsesvit* – 1980. – № 1. – s. 7 – 71.
38. Slovenské vedecko-fantastické poviedky // *Vsesvit* – 1988. – № 1. – s. 186 – 192.
39. Slovenský veniec (Вінок Словаччини) // *Vsesvit* – 1962. – № 2.

40. Slovenský veniec (Вінок Словаччини) // Vsesvit – 1962. – № 11. – s. 97 – 113.
41. Sliacky, O. Dejiny slovenskej literatúry pre deti a mládež po roku 1960 / Ondrej Sliacky. – Bratislava : LIC, 2010. – 318 s.
42. Šikula, V. Dielo II / Vincent Šikula. – Bratislava : Tatran, 2007. – 579 s.
43. Šikula, V. Liesky (Цвіт лицини) / Vincet Šikula // Vsesvit – 1984. – № 1. – s. 29 – 67.
44. Ščугуґя, Р.О. "Всесвіт" Дмитра Павличка: засади редакторського успіху в умовах радянської цензури 1971–1978 років / Pavlo Stepanovuč Ščугуґя // Інститут журналістики (<http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1199>)
45. Števček, P. Problém Mináč / Pavol Števček // Slovenské pohľady – 1962. – № 4.
46. Štiavnický, J. Uvidieť vojnu / Ján Štiavnický // Vsesvit – 1985. – № 11.
47. Štítnický, C. Decembrový večer / Tibor Štítnický // Vsesvit – 1959. – № 1. – s. 22.
48. Švenková, V. Štvorlístok pre šťastie / Viera Švenková // Vsesvit – 1983. – № 4.
49. Vadas, M. Miniatúry / Marek Vadas // Vsesvit – 2009. – № 7 — 8. – s. 66 — 75
50. Vadas, M. Vidčajdušno hame žytja / Marek Vadas —Užhorod : Timpani, 2008. – 108 s.
51. Vadkerti-Gavroníková, L. Poézia / Lýdia Vadkerti-Gavroníková // Vsesvit – 1987. – № 5. – s. 25 – 29.
52. Vadkerti-Gavroníková, L. Najvažlyviše bažanňa / Lýdia Vadkerti-Gavroníková. – Kijev : Raďanskij pismennyk, 1987. – 29 s.
53. Válek, M. Výber z poézie / Miroslav Válek // Vsesvit – 1974. – № 7. – s. 52 – 62.
54. Volynskyj, S. Prvá lastovička / Stepan Volynskyj // Vsesvit – 1961. – № 7.

Мартин Бениковский

**ИСТОРИЯ СЛОВАЦКОЙ БЕЛЛЕТРИСТИКИ ПОСЛЕ 1960 ГОДА
НА СТРАНИЦАХ ЖУРНАЛА «ВСЕСВИТ»**

Аннотация. В статье рассматриваются и систематизируются около 50 художественных переводов со словацкого языка на украинский, опубликованных на страницах украинского журнала иностранной литературы «Всесвіт» в период с 1960 года по 2015 год. Причина возникновения вопроса рассмотрения этих источников лежит в наличии большого количества эстетически проблемных художественных текстов (более 60%), которые нужно в украинском переводе отличать от эстетически продуктивных художественных текстов. В течение 55 лет систематической заинтересованностью журнала словацкой литературой среди других отличаются период с 1971 года по 1974 год, когда журнал возглавлял Д. Павличко, и период с 1983 года по 1988 год, когда в журнале были опубликованы 11 эстетически продуктивных художественных переводов.

Ключевые слова: словацкая художественная литература после 1960 года, украинский художественный перевод, журнал Всесвіт, литературная художественная критика.

Martin Benikovski

**HISTORY OF SLOVAK LITERATURE AFTER 1960
FROM THE PAGES OF THE VSESVIT JOURNAL**

Annotation. In article about 50 literary translations from Slovak into Ukrainian are considered and systematized, which have been published on pages of the Ukrainian magazine of foreign literature "Vsesvit" during the period from 1960 to 2015. The cause of a question of consideration of these sources consists available a large number of esthetically problem art texts (more than 60%), which should be differentiated in the Ukrainian translation from esthetically productive art texts. Within 55 years of systematic interest of the magazine the Slovak literature from others distinguishes the period from 1971 to 1974 when it was headed by D. Pavlychko, and the period from 1983 to 1988 when 11 esthetically productive literary translations were published in the edition.

Key words: Slovak literature after 1960, Ukrainian fine translation, the magazine Vsesvit, literary art criticism.

Стаття надійшла до редакції 26.10.2016 р.

© *Беніковський Мартін* – старший викладач, лектор словацької мови та культури кафедри словацької філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет».